

Białczak, Adam

Z dziejów parafii Baranowo

Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego 9, 147-160

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ADAM BIAŁCZAK

Z dziejów parafii Baranowo

Początki Kościoła na terenie Baranowa związane są z osadnikami, którzy przybyli tu w końcu XVI wieku. W kronice parafialnej zanotowano: „W Baranowie istniał kościół drewniany od niepamiętnych czasów jako filia kościoła parafialnego w Nowej Wsi”. Należy sądzić, że był to kościół bardzo stary, gdyż w roku 1774 komendantariusz parafii Nowa Wieś, ks. Paweł Giżyński zawiadamia biskupa płockiego Michała Jerzego Ciołka księcia Poniatowskiego, „...że stary kościół drewniany w Baranowie grozi ruiną i że dziedzic i patron tegoż kościoła hrabia Kazimierz Krasiński chce odbudować a właściwie zbudować swoim kosztem nowy kościół w Baranowie”.

W tej sytuacji ks. Giżyński zwraca się do biskupa o pozwolenie na budowę nowego kościoła. Biskup Poniatowski, pismem z dnia 14 lipca 1774 roku, zezwala zburzyć stary kościół i zbudować nowy. Do poświęcenia kamienia węgielnego wyznacza dziekana ostrołęckiego. Początkowo Baranowo należało do dekanatu łomżyńskiego, po utworzeniu dekanatu ostrołęckiego przeszło pod jego administrację i pozostało tam do 1826 r, w którym to roku zostało włączone do dekanatu przasnyskiego.

Pomysłodawcą utworzenia parafii z siedzibą w Baranowie był hr. K. Krasiński, który nadał „na wieczne czasy” kościołowi baranowskiemu ziemię pod kościół i zabudowania plebańskie. Nadto rektorowi tegoż kościoła i jego następcom oddał w użytkowanie na wieczne czasy ziemię, łąki i las w miejscowościach ściśle oznaczonych pomiędzy Baranowem, Budnymi, Jastrząbką i Bakułą.

Akt darowizny został sporządzony w Kurii Królewskiej w Warszawie dnia 20 grudnia 1774 r.

23 września 1778 roku biskup płocki M. J. Ciołek Poniatowski wydał w Pułtusku akt erekcyjny tworzący parafię baranowską: „Subtitulo Nativitatis B^{mac} V^{is} Mariae et invocatione S. S. Bart-

holomaei et Mariae Magdalенаe". Proboszczem mianowany został, na wniosek kolatora hr. K. Krasieńskiego, ks. Paweł Giżyński. Akt erekcyjny parafii baranowskiej wymienia następujące wsie, wchodzące w jej skład: Baranowo, Błędowo, Olk (później zwany Wólka Olkowska, obecnie Olkowa Kępa), Orzeł, Oborczyńska, Kucieja, Bakuła, Brodowe Łąki, Ziomek, Jastrząbka, Cierpięta, Rycica, Rupin, Czarnotrzew, Czerwińskie, Dłutówka, Budne, Zawady, Parciaki.

We wsi Brodowe Łąki był mały kościółek drewniany, który został filią Baranowa, opiekę nad nim i akt erekcyjny powierzono proboszczowi baranowskiemu.

Jak wynika z aktu erekcyjnego w 1778 r. nie istniały jeszcze następujące wsie: Witowy Most, Adamczycha, Zimna Woda, Gaczyńska, Majdan, Ramiona, Glinki, Orzołek, Lipowy Las, Zamoście i Żoły. Zauważyć należy, że niektóre z wymienionych nazw, np. Lipowy Las, Witowy Most spotyka się w dokumentach z XVIII wieku, ale były to prawdopodobnie nazwy pól, smolarni.

13 maja 1781 roku nowo zbudowany drewniany kościół w Baranowie został konsekrowany przez Antoniego Norberta Narzymskiego – biskupa sufragana plockiego i prepozyta pułtuskiego. Świątynia ufundowana przez hr. Krasieńskiego miała 30 łokci długości, 15 łokci szerokości i 15 łokci wysokości. Na cmentarzu, obok kościoła odbywało się grzebanie zmarłych.

W lustracji parafii, sporządzonej w 1818 roku przez ks. Wawrzyńca Gutowskiego, Archidiakona dobrzyńskiego i Bartłomieja Kamińskiego Sędziego ziemskiego, stan parafii był następujący: proboszczem w Baranowie był wówczas ks. Wojciech Dłużewski, do probostwa należały 3 ogrody o wielkości 2 morgów, ziemi ornej 35 morgów, łąk 5 morgów i lasu 250 morgów.

Dziesięciny pieniężne dawały następujące wsie: Baranowo – 34 zł, Błędowo – 6 zł, Cierpięta – 16 zł, Jastrząbka – 16 zł, Guzowatka – 4 zł, Kucieje – 8 zł, Orzeł – 12 zł, Rupin – 6 zł, Ziomek – 13 zł, Rysica – 6 zł, Budne – 20 zł, Brodowe Łąki – 10 zł, Czerwińskie – 6 zł, Oborczyńska – 18 zł, Dłutówka – 36 zł i Kępa Olkowa – 3 zł Razem: 226 zł. Dziesięcinę snopową pobierał proboszcz ze wsi narodowej Czarnotrzew, lecz nie w naturze, tylko w gotówce z kasy wojewódzkiej w wysokości 30 zł.

Probostwo baranowskie czerpało również dochody:

1. z pól i ogrodów 72 zł 22,5 gr
2. z łąk 17 zł 7,5 gr
3. z boru z 8 morgów lepszego 8 zł 24 gr
4. z boru z 242 morgów gorszego 14 zł 6 gr
5. z pańszczyzny (10 dni sprzężajnych) 10 zł
6. z pańszczyzny (250 dni pieszych) 125 zł
7. z czynszów z domów włościańskich 54 zł
8. od żywego inwentarza 43 zł 15 gr

Ogólna suma dochodów wynosiła 732 zł 15 gr. Wydatki roczne parafii w 1818 roku były następujące:

1. na potrzebę gruntową 76 zł 7 gr
2. na wino, bieliznę kościelną, aparaty i światło 130 zł
3. na utrzymanie podymnego z jednego domu 7 zł 15 gr
5. liwerunku furażowego 90 zł 4 gr

Dochody i rozchody beneficjum baranowskiego przedstawiały się następująco:

- przychody 732 zł 15 gr
- wydatki 433 zł 26 gr

„pozostaje czystej intraty 298 zł 19 gr”.

Dalej lustracja wymienia, że „oprócz plebanii, domu dla organisty i zabudowań gospodarskich był tu też szpital (16 łokci dł., 6 łokci szer. i 3 łokci wys.), który miał 2 izby i 1 komorę”. W parafii istniała szkoła w wynajętym domu. Składka z Towarzystwa Szkolnego wynosiła 450 zł, z czego nauczyciel pobierał 300 zł rocznie. Pozostała część była składana na budowę „domu szkolnego”, dla którego dziedzic miał wyznaczyć miejsce oraz część ziemi pod ogród. W roku 1817/1818 uczyło się 24 dzieci: 18 chłopców i 6 dziewcząt. Między rokiem 1778 a 1818 przybyły w parafii następujące wsie: Zimna Woda, Witowy Most, Majdan, Dynak, Orzolek, Guzowatka, Wola Błędowska i Dąbrowa. Wieś Zawady natomiast włączono do parafii Kadzidło. Liczba parafian w 1818 roku wynosiła 1.743 osoby, w tym 840 mężczyzn i 903 kobiety.

W latach 1839 – 1869 obowiązki proboszcza sprawował ks. Józef Rzeszotarski, który energicznie przystąpił do zarządzania parafią. W okresie powstania styczniowego dał schronienie i wspomagał finansowo oddziały powstańcze. Po klęsce powstania mimo represji

nie zaprzestał działalności niepodległościowej. Współtworzył i wspierał finansowo organizację „Kosynierzy” powstałą w Baranowie. Działalność ks. proboszcza Rzeszotarskiego została wykryta przez carat. Zginął tragicznie przed plebanią z rąk Kozaków.

Ksiądz Rzeszotarski jako pierwszy proboszcz dokonał szczegółowego spisu swej parafii w 1848 roku.

Wieś	ilość domów	ilość mężczyzn	ilość kobiet	Razem
1.Adamczycha	9	33	28	61
2.Baranowo	63	143	160	303
3.Bakula	18	59	56	115
4.Błędowo	14	43	49	92
5.Budne	29	66	73	139
6.Cierpięta	25	97	75	172
7.Czarnotrzew	28	76	79	155
8.Czerwińskie	11	38	32	70
9.Dąbrowa	9	30	27	57
10.Dłutówka	31	83	87	170
11.Dynak	9	30	27	57
12.Glinki	3	5	8	13
13.Gaczyska	6	28	25	53
14.Guzowatka	10	31	27	58
15.Jastrząbka	28	80	91	171
16.Krzywoszyja	2	7	6	13
17.Kucieje	8	48	40	88
18.Majdan	7	29	19	48
19.Orzeł	14	47	42	89
20.Oborczyńska	29	99	117	216
21.Orzołek	6	18	22	40
22.Olkowa Kępa	2	11	7	18
23.Parciaki	38	134	141	275
24.Rycica	13	47	67	114
25.Rupin	12	43	39	82
26.Ramiona	7	20	30	57
27.Witowy Most	5	27	30	57
28.Wola Błędow.	19	64	57	121
29.Ziomek	25	97	94	191
30.Zimna Woda	8	21	24	45
Razem	488	1554	1579	3133

W wykazie tym brak jest wsi Brodowe Łąki, Kopaczyska i Zawady, zaś w późniejszym czasie również innych. Jest to wynikiem utworzenia dwóch parafii Parciaki i Brodowe Łąki. Od roku 1818 w granicach parafii baranowskiej powstały nowe wsie: Adamczycha, Gaczyska, Dynak, Glinki i Ramiona.

Proboszcz Rzeszotarski angażował się nie tylko w sprawy duszpasterskie, patriotyczne, ale także gospodarcze. Zbudował w 1851 roku nową plebanię, wyremontował zabudowania gospodarcze. Wszystko to czynił własnym nakładem finansowym. Prowadził też przy kościele „Bractwo Miłosierdzia” liczące 300 osób. Jak podaje zapis w kronice parafialnej w aktach kościelnych z roku 1856 znajduje się „własnoręcznie napisane przez papieża Piusa IX zezwolenie, wyjednane w Rzymie przez dziedzica Baranowo hr. Karola Krasieńskiego, na uzyskanie odpustu zupełnego, pod zwykłymi warunkami w Święto Przemienienia Pańskiego”.

Z roku 1857 natomiast pochodzi następująca informacja: „Pod tym rokiem znajduje się w aktach kościoła baranowskiego pismo papieża Piusa IX, przesłane przez ks. Myślińskiego administratora diecezji płockiej, w którym tenże papież udziela odpustu zupełnego, tym którzy po spowiedzi i komunii św. nawiedzą od pierwszych nieszporów, a w drugi dzień Zielonych Świątek od wschodu do zachodu słońca Kościół w Baranowie i pomodlą się w intencji Ojca św., w następujące święta: Niepokalanego Poczęcia i Zwiastowania NMP, Narodzenia św. Jana Chrzciciela, św. Rocha i św. Mikołaja. Odpust ten udzielony na wieczne czasy”. Wyposaży Świątynię w cztery dzwony, które 1 maja 1865 r., biskup płocki Wincenty Teofil Chościak Popiel poświęcił i namaścił oraz nadał im imiona: Maciej, Pius, Wincenty, Filip i Jakub.

Represje, jakie gnębiły kraj po upadku powstania styczniowego, dotknęły także parafię baranowską. W okresie od 21 kwietnia do 3 maja 1866 roku na terenie parafii przebywała delegacja rządu rosyjskiego, w celu konfiskaty majątku Kościoła.

Stan baranowskiej świątyni zbudowanej w latach 1774 – 1775 był nie najlepszy, a ponadto kościół był zbyt mały jak na potrzeby rosnącej liczby parafian. „Mały kościółek w Baranowie nie mógł pomieścić parafian licznie przychodzących na nabożeństwa”. Niezwykle energicznie więc ks. J. Rzeszotarski rozpoczął starania o po-

zwolenie na budowę nowej świątyni. 11 maja 1866 r. wystąpił z prośbą do Generalnego Konsystorza w Pułtusku o udzielenie zezwolenia na poświęcenie kamienia węgielnego i placu pod nowy kościół, który ma powstać kosztem włościan w Baranowie. Decyzję o budowie przyspiesza jeszcze inna okoliczność. „Ks. Rzeszotarski dowiedziawszy się, że rząd rosyjski ma zabrać majątki kościelne, zaczął na gwałt ciąć stary plebański las i wyrabiać na drewno”. 16 maja 1866 r. nadeszła odpowiedź, w której Konsystorz pułtuski informuje, że prośba o zezwolenie na budowę kościoła została biskupowi plockiemu przedstawiona, ale plany budowy muszą być też przedstawione rządowi rosyjskiemu. Sprawa decyzji przeciągała się w wyniku polityki represji jakie rząd carski stosował w Królestwie Polskim po powstaniu styczniowym.

Po bezskutecznych staraniach ks. Rzeszotarski uzyskał pozwolenie na budowę kościoła dopiero wtedy, gdy w prośbie do rządu rosyjskiego uciekał się do wybiegu, pisząc w niej, że parafianie chcą zbudować kościół na pamiątkę ukazu carskiego z 2 marca 1864 roku o uwłaszczeniu włościan w Polsce. Oblaskawiony tą „wdzięcznością wiernych poddanych” rząd rosyjski zezwolił na budowę kościoła. Rozpoczął ją ks. Rzeszotarski w kwietniu 1868 roku. Nowa świątynia miała 45 łokci dł., 15 łokci szer., i 13 wysokości. Posiadała dwie kaplice i trzy wieże. Wszystkie roboty ciesielskie wykonał majster Walenty Wilanowski z Krasnosielca. Koszty budowy całej świątyni wynosiły 5.073 ruble czyli 33.820 złotych ówczesnych. W 1869 r. wszelkie prace zostały zakończone. Jednak księdzu Rzeszotarskiemu, długoletniemu proboszczowi baranowskiemu, wielce zasłużonemu dla parafii, nie było dane doczekać oddania nowej świątyni, ponieważ dnia 13 czerwca 1869 r., jak wcześniej wspomniano, zginął z rąk Kozaków.

W listopadzie 1869 r. proboszczem w Baranowie został ks. Mateusz Lipiński, który zakończył wewnętrzne wyposażenie nowego kościoła. Zakupił w 1872 roku 11-głosowe organy za 1.050 rubli, płaskorzeźbę św. Bartłomieja, rzeźby – św. Piotra i Pawła, obraz Przemienienia Pańskiego, obraz Matki Boskiej Różańcowej; ponadto w Warszawie został poddany konserwacji obraz NMP z wielkiego ołtarza.

Poświęcenie ołtarza odbyło się 11 września 1870 roku. Dokonał tego ks. Budny, dziekan przasnyski, w asyście księży: Skowrońskiego – dziekana z Ostrołęki, Pęszyńskiego – proboszcza z Krasnosielca, Wysockiego – proboszcza z Gąsewa, Suskiego – proboszcza z Kadzidła, Żołnierkowskiego – proboszcza z Brodowych Łąk, Gutowskiego – proboszcza z Jednorożca oraz Tercjaka – bernardyna z Ostrołęki.

W 1828 roku pojawia się wzmianka o potrzebie nowego cmentarza. W raporcie wykazującym stan kościołów odnotowano tę sprawę w następujący sposób: „Potrzeba ogrodzenia nowego cmentarza w polu, na który miejsce nie jest wyznaczone i na oparkowanie owego z dochodów pokładanego niemasz funduszu”. W 1876 roku ówczesny proboszcz baranowski zwrócił się z prośbą do Konsystorza o zezwolenie poświęcenia miejsca pod nowy cmentarz. Wybrał je proboszcz ks. Lipiński osobiście. Jest to miejsce, w którym znajduje się obecnie cmentarz grzebalny, około 400 m od obecnego kościoła. 16 listopada 1876 roku „cmentarz został pobenedykwany”, co oznacza, iż data ta stała się datą powstania cmentarza.

Zauważyć należy, że probostwo w Baranowie uzyskało po raz pierwszy wikariusza w 1872 roku w osobie ks. Romualda Krajewskiego.

W 1907 roku proboszczem baranowskim został mianowany ks. Ludwik Sokolik. Ponieważ parafia, mimo wyłączenia z niej Brodowych Łąk i Parciak oraz kilku innych wiosek, stale wzrastała liczebnie, kościół drewniany nie mógł pomieścić parafian, chętnie i gromadnie uczęszczających na nabożeństwa świąteczne. Toteż ks. Sokolik postanowił przystąpić do zbudowania nowego kościoła murowanego. Budowa trwała 4 lata. W 1914 roku prace budowlane zostały ukończone, lecz brakowało wewnętrznego wyposażenia. Dzieła dokończył ks. Klemens Kukliński, następca ks. Sokolika, który w 1911 roku opuścił parafię.

Wojna Światowa (1914 – 1918), częściowe uszkodzenia świątyń w 1915r, a także zubożenie parafian spowodowało, że nabożeństwa zostały przeniesione do nowego kościoła dopiero 24 sierpnia 1922 r. przez kolejnego proboszcza parafii ks. Józefa Zarębę. Poświęcenia nowego kościoła dokonał i pierwszą mszę św. w nim odprawił ks. Ludwik Sokolik, dziekan i proboszcz mławski. Wydatki związane

z budową świątyni murowanej (bez wyposażenia wewnętrznego) oszacowano na 63.000 rubli.

W czasie I wojny światowej parafia baranowska mocno ucierpiała: z powodu ostrzału wojsk rosyjskich zniszczeniu uległa plebania; zginęło pięciu oficerów niemieckich, którzy w tym czasie zajęli plebanie na sztab. W wyniku działań wojennych spalone zostały wsie: Cierpięta, Rupin, Ramiona, Rycica, Majk, Ziomek, Bakuła, Kucyje i Kaliska. Częściowemu zniszczeniu uległy Baranowo, Orzolek i Oborczyśka. Ponadto w 1916 r. spłonęła połowa wsi Gaczyska z powodu zbudowanej przez tę wieś kolei. Duża liczba mieszkańców parafii baranowskiej w 1915 r. wyemigrowała do Rosji, skąd wróciła dopiero po trzech latach, a nawet później. Po przeniesieniu ks. K. Kuklińskiego do Kadzidla proboszczem w Baranowie został 1 stycznia 1922 r. ks. Józef Zaręba, dotychczasowy proboszcz w Kleczkowie. W 1923 roku zbudowana została nowa murowana plebania na miejscu drewnianej, zniszczonej w roku 1915. Proboszcz Zaręba zakupił też w 1925 r. organy oraz sprawił stacje Męki Pańskiej i zaopatrzył zakrystię. Podczas kanonicznej wizytacji parafii w 1926 roku, dokonywanej przez biskupa płockiego Antoniego Juliana Nowowiejskiego, kościół został konsekrowany, a proboszczowi – ks. J. Zarębie – biskup nadał godność honorowego kanonika Kolegiaty Pułtuskiej.

24 września 1930 roku ks. kanonik Zaręba opuszcza Baranowo i przenosi się na probostwo do Pomiechowa. Jego następcą zostaje ks. profesor Teologii Moralnej Seminarium Duchownego w Płocku Franciszek Flaczyński (1930 – 1935). Obraz statystyczny parafii baranowskiej w roku 1931 przedstawiał się następująco:

wieś	ilość domów	ilość mężczyzn	ilość kobiet	Razem
1.Baranowo	156	437	473	910
2.Cierpięta	84	243	258	501
3.Ramiona	41	115	120	235
4.Rycica	47	120	140	260
5.Kucyje	23	70	64	134
6.Kalisko	16	35	38	73
7.Ziomek Stary	33	95	96	191
8.Ziomek Nowy	15	50	48	98
9. Majk	10	25	22	47

10. Bakuła	40	110	110	220
11. Oborzyska	65	186	198	384
12. Czarnotrzew	65	194	205	399
13. Czerwińskie	40	133	142	275
14. Glinki	9	18	25	43
15. Orzolek	18	40	44	84
16. Lipowy Las	11	32	41	73
17. Żoły	4	10	9	19
18. Zamość	3	11	13	24
19. Budne	50	133	120	253
20. Zimna Woda	5	18	22	40
21. Olkowa Kępa	5	20	17	37
22. Witowy Most	9	30	30	60
23. Adamczycha	18	56	59	115
24. Diutówka	53	148	161	309
25. Jastrząbka	105	319	333	652
26. Krzywoszyja	2	7	5	12
27. Gaczyska	33	98	102	200
28. Rupin	48	143	147	290
29. Majdan	29	85	83	168
30. Orzeł	33	109	92	201
Razem	1070	3090	3217	6307

W czasie pięcioletniego pobytu w Baranowie ks. prof. Flaczyński pozostawił trwale ślady swego duszpasterstwa. Pobudował Dom Parafialny. „Dnia 31 sierpnia 1932 roku przystąpiliśmy do założenia fundamentu...” 13 listopada 1932 r, w niedzielę Dom Parafialny został poświęcony i otwarty. Wieczorem tegoż dnia odbyło się w nim przedstawienie ku czci św. Stanisława pt. „Do większych ja rzeczy urodzony”. W końcu grudnia 1932 r. na początku stycznia 1933 r. w Domu Parafialnym wystawiono jasełka „Betlejem Polskie” Rydła, grane przy wypełnionej sali. Proboszcz Flaczyński ożywił w parafii życie eucharystyczne. Uaktywnił działalność istniejących organizacji religijnych: „Bractwa różańcowego” (100 osób), „Bractwa żywego różańca”, „Kółka misyjnego” oraz III Zakonu św. Franciszka, liczącego około 400 osób. Założył nowe: „Stowarzyszenie Pacholąt Najśw. Sakramentu”, które miało na celu przyzwyczajanie dzieci do wczesnego brania udziału w nabożeństwach. Należały do niego dzieci w wieku od 4 do 8 lat. W każdą pierwszą niedzielę miesiąca zbierały się w prezbiterium na adorację, a następnie brały udział

w procesji. Do Stowarzyszenia Pacholąt Najśw. Sakramentu należało 70-cioro dzieci. W maju 1932 r, ks. Flaczyński założył Stowarzyszenie Najśw. Sakramentu w celu utrzymania w czystości ołtarzy, a przede wszystkim wielkiego ołtarza oraz opieki nad „Pacholątami...”

27 czerwca 1934 r. dotarły z Węgrowa do Baranowa trzy nowe dzwony. Otrzymały one następujące imiona:

1. największy – „Bartłomiej” ważący 470 kg
2. średni – „Jan” ważący 250 kg
3. najmniejszy – „Józef” ważący 133 kg

Na dzwonach widniały napisy:

- „Bartłomiej” – ufundowany z ofiar parafian baranowskich w 1934 r.
- „Jan” – ufundowany jak wyżej
- „Józef” – Zdrowaś Maryjo św. Józefie módl się za nami.

Uroczyste akademie w Domu Parafialnym odbywały się parę razy do roku: 3 maja, w św. Stanisława Kostki, w dzień wyboru Ojca św. – organizowano przedstawienia o treści religijnej, m.in. dramat „Wiwja Perpetua” obraz z męczeństwa chrześcijan z III wieku. Wśród grających wyróżniła się 9-letnia Władzia Żebrowska – córka miejscowego organisty. „Gdy umierała na scenie, widzowie rozczulili się do łez, płakali nawet mężczyźni...”

4 maja 1935 r w Baranowie odbyła się wizytacja biskupia ks. bpa sufragana Leona Wetmańskiego. W czasie pobytu w parafii, wybiernował 1.300 osób i pokonsekrował trzy nowe dzwony. „Na obiedzie było całe nauczycielstwo z parafii”. W kronice ks. Flaczyński zanotował: „Parafianie uczęszczają chętnie na nabożeństwa w dni świąteczne. Wielki kościół murowany w niektóre święta zapełnia się cały a w zwykłe niedziele w 3/4 częściach. Mimo mrozów i niepogody duża liczba parafian bywa na nabożeństwach.

Przechowywał się tu następujący piękny zwyczaj: gdy w wielki piątek celebrians kładzie się krzyżem, wszyscy obecni w kościele padają również krzyżem. Bardzo duża liczba parafian zostaje co niedziela i święto po sumie i czeka niesporów. Do spowiedzi i komunii św. spieszą chętnie zwłaszcza kobiety, a i pośród mężczyzn chyba większość bywa więcej niż raz na rok u spowiedzi...”

Ks. Flaczyński opuścił parafię baranowską 27 listopada 1935 r. i udał się do Skrwilna. Jego następcą został 8 lutego 1936 roku ks. Jan Trzaskoma. Był kapelan Wojska Polskiego, walczył w wojnie polsko-bolszewickiej, za udział w której odznaczony został Krzyżem *Virtuti Militari*. W Baranowie rozwijał szeroką działalność patriotyczno-społeczną. Wśród dorosłych i młodzieży prowadził stowarzyszenie katolickie. W czasie obchodów 10-lecia Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży w Baranowie 13 czerwca 1937 r. mówił: „Jeśli chcemy mieć w naszych parafiach uświadomionych, pełnowartościowych, gorliwych, mocnych i konsekwentnych katolików, to musimy młodzież naszą przeprowadzić przez szkołę życia katolickiego, przez Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży. Pochwały dla druhów (...) mówią o ich poważnym przygotowaniu obywatelsko-państwowym a szczególnie o ich godnym ustosunkowaniu się do ukochania narodu naszego – naszej bohaterskiej armii polskiej”. Do końca doprowadził prace porządkujące nowy cmentarz, trwające bez mała 6 lat. Ogrodzenie z cementowych pustaków wykonano jeszcze w 1934 r, ale nie w całości. Kilka wsi już w końcu lat 20-tych wykonało ogrodzenie swoich części. W 1934 r. dołączyły do nich następne, z wyjątkiem dwóch: Budne i Oborczyńska, które to, jak stwierdza proboszcz Flaczyński w kronice: „Są zawsze najoporniejsze w ofiarności...” ale ich mieszkańcy obiecują zagrozić swoje części na wiosnę przyszłego roku”. (1935 – przyp. autor).

Na przełomie lat 1936/37 dzięki zaangażowaniu ks. prob. Trzaskomy i sekretarza Gminy J. Puściana przeprowadzono regulację rzeki Płodownicy. W dniu rozpoczęcia prac przybyło z parafii do Baranowa około 2.000 mężczyzn. Zgromadzeni w kościele wzięli udział w mszy św., którą odprawił ks. prob. Trzaskoma, a po niej długa kolumna ruszyła w kierunku rzeki. W dalszym ciągu trwało wyposażenie kościoła. Proboszcz Trzaskoma dokonał zakupu wielkiego ołtarza, który znajduje się w nawie głównej. Z okresu działalności duszpasterskiej ks. Trzaskomy w Baranowie pochodzi również kopiec, na którym stoi figura Chrystusa dźwigająca krzyż. W miejscu tym zbudowany był w początku XVII wieku pierwszy kościół w Baranowie, który służył jako pierwszy cmentarz grzebalny. Nad rzeką Płodownicą, z inicjatywy ks. Trzaskomy ustawiona została nowa figura św. Jana Chrzcici-

ciela, która zastąpiła figurę starą, wykonaną z drewna pochodzącą z końca XVIII wieku, na której czas poczynił już niemałe spustoszenia. Nową figurę wykonano z metalu i ustawiono na murowanym cokole. Przed wybuchem II wojny światowej organizował po mszy niedzielnej spotkania i wiece patriotyczne, budził ducha narodowego, przygotowując parafian „na najgorsze”.

Najprawdopodobniej wywiad niemiecki znał działalność patriotyczną ks. Trzaskomy. Po wejściu Niemców, już 7 września 1939 r. został aresztowany, ale po kilku dniach szczęśliwie zwolniony. Było to bodajże jedno z pierwszych aresztowań osoby duchownej nie tylko na terenie Kurpiowszczyzny, lecz i w Polsce. Hitlerowcy w swej polityce w stosunku do Polaków poświęcali wiele uwagi sprawom religii i kościoła katolickiego, który na ziemiach polskich był jednym z bastionów polskości. Znany historyk niemiecki Martin Broszat m.in. pisze na ten temat: „Duchowni polscy znajdowali się na pierwszych miejscach list proskrypcyjnych, sporządzonych przez operacyjne grupy policji bezpieczeństwa, przygotowującej zdziesiątkowanie i eliminację polskiej warstwy kierowniczej”. W rozmowie z Niemcem, który z sarkazmem wyrażał się o Polsce, Trzaskoma powiedział wręcz: „Zabraliście nam ziemię, zabraliście nam wolność, ale serca do tej ziemi nam nie wydrzecie”.

Ponownie został aresztowany 19 września tegoż roku pod zarzutem, że utrzymywał kontakt z wojskiem polskim. Odesłany został do obozu w Sachsenhausen, a od 14 grudnia 1940 r., przebywał w obozie Dachau z numerem obozowym 22366. W miarę możliwości organizował tam życie, dodawał odwagi urządzając odczyty i zebrania. Organizował także pomoc dla innych, szczególnie chorych. W obozie, nawet gdy był już chory pozostawał sobą: silny duchowo, altruista żyjący myślą o innych, uczynny, pełen osobistego wyrzeczenia, twardy dla siebie nawet w cierpieniu. Przez długi czas ks. Trzaskoma z narażeniem życia prowadził ewidencję zgonów księży w obozie. Zmarł w Dachau 20 marca 1943 r.

Po tragicznej śmierci ks. prob. Trzaskomy w 1944 roku probostwo baranowskie obejmuje ks. Roman Bogucki. Krótki okres jego pobytu przypada na tragiczne ostatnie lata okupacji oraz początki Polski powojennej. Pracę swą skoncentrował głównie na rozwijaniu życia

duchowego parafian. Podczas jednej z pielgrzymek z parafianami w 1946 r. na Jasną Górę zginął tragicznie.

W ciężkich latach stalinizmu opiekę duszpasterską w parafii baranowskiej sprawował ks. prob. Mieczysław Skwarski (1946 – 1956). W tych trudnych do życia, upokarzających czasach ludzie także szukali oparcia i nadziei w Kościele i jak zawsze tu ją znajdowali. Podstawą tej nadziei była Ewangelia i Słowo Boże. Wiary dodawały przede wszystkim kazania kardynała Stefana Wyszyńskiego, prymasa Polski, którego nie zmożły ani stalinowskie więzienia, ani groźby i naciski.

15 grudnia 1956 r. obowiązki proboszcza w Baranowie objął ks. prob. Paweł Orłowski (1956 – 1977). Był on także przez kilka lat wizytatorem religii w dekanacie przasnyskim; od 13 października 1971 roku pełnił funkcję wicedziekana a od 12 maja 1972 r. dziekana tegoż dekanatu. Oprócz aktywnej działalności duszpasterskiej w parafii i dekanacie stara się o wyposażenie kościoła. Zakupił dwa ołtarze, które stanęły w nawach bocznych. Zagospodarował otoczenie wokół świątyni, a dach kościoła został pokryty blachą. W uznaniu zasług biskup płocki Bogdan Sikorski mianował go 10 sierpnia 1975 r. kanonikiem honorowym kolegiaty pułtuskiej. Dnia 26 marca 1977 r. został przeniesiony na probostwo do Różana.

Dzieło swoich poprzedników z dobrym skutkiem kontynuuje ks. kanonik Kazimierz Bórawski, który objął probostwo baranowskie w 1977 r. i pełni je do dzisiaj. Wiele troski i czasu poświęca dbałości o stan i wygląd kościoła, troszczy się o odpowiednie oświetlenie świątyni instalując 10 żyrandoli. Dzięki jego staraniom na ścianach wymalowano sceny z Nowego Testamentu. Jako zabezpieczenie Kościoła zamontowano w trzech nawach stylizowane kraty. Rozbudowano też Dom Parafialny.

Staraniem ks. kanonika K. Bórawskiego w parafii zbudowano 2 kaplice – kościoły. Jeden w Ziomku pod wezwaniem Św. Maksymiliana Kolbego, wybudowany w latach 1981 – 1984, konsekrowany 10 sierpnia 1986 r. przez biskupa płockiego Zygmunta Kamińskiego. Drugi w Dłutówce pod wezwaniem Miłosiernego Jezusa, zbudowany w latach 1984 – 1986, konsekrowany 14 maja 1989 r. przez biskupa pomocniczego Andrzeja Suskiego.

Bullą „Totus Poloniae” Papieża Jana Pawła II z 25 marca 1992 r., parafia Baranowo została włączona do Diecezji Łomżyńskiej z Diecezji Płockiej.*

**Pragnę podziękować za pomoc i cenne wskazówki ks. profesorowi Witoldowi Jemielitemu i ks. kanonikowi Kazimierzowi Bórawskiemu – proboszczowi parafii Baranowo.*

Bibliografia

1. Dokumentacja historyczno-przestrzenna cmentarza rzymskokatolickiego w Baranowie, Białystok 1986.
2. Grzybowski M., Kościelna działalność Michała Jerzego Poniatowskiego biskupa płockiego 1773 – 1785, /w:/ Studia z historii Kościoła w Polsce, t. VII, Warszawa 1983.
3. Informacje uzyskane od ks. prob. parafii Baranowo oraz relacje mieszkańców Baranowa.
4. Jemielity W., Parafie Puszczy Kurpiowskiej, Łomża 1975.
5. Juskiewicz R., Czas cierpień, walki i bohaterstwa, Przasnysz 1993.
6. Kronika parafii baranowskiej.
7. Pajka S., O księżach z parafii kurpiowskich zamordowanych w obozach hitlerowskich, /w:/ Zeszyty Naukowe OTN, t. VIII, Ostrołęka 1994.
8. Studia Płockie, t. III, Płock 1975.
9. Wydawnictwo Jubileuszowe „Pamiętka obchodu Dziesięciolecia KSMŻ i KSMM oddziałów w Baranowie 1927 – 1937”, Baranowo 1937.